

DOKTORI (PHD) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

SZIJÁRTÓ BOGLÁRKA
GÖDÖLLŐ
2021

**MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI
EGYETEM**

**AZ ÜZLETI KÉPZÉSEK KÖLTSÉGTÉRÍTÉSÉNEK
ÉS ÖNKÖLTSÉGÉNEK MEGHATÁROZÁSÁT
BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK VIZSGÁLATA A
HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN**

**SZIJÁRTÓ BOGLÁRKA
GÖDÖLLŐ
2021**

A doktori iskola

megnevezése: Gazdaság- és Regionális Tudományi Doktori Iskola

tudományága: Gazdálkodás és Szervezéstudományok

vezetője: Prof. Dr. H.c. Popp József

egyetemi tanár, az MTA levelező tagja,
Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Gazdaságtudományi Intézet

Témavezető: Vajna Istvánné Dr. Tangl Anita

egyetemi docens
Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Üzleti Szabályozás és Információmenedzsment Intézet

.....

Az iskolavezető jóváhagyása

.....

A témavezető jóváhagyása

Tartalomjegyzék

1. A MUNKA ELŐZMÉNYEI, CÉLKITŰZÉSEK.....	1
1.1. A kutatás előzménye.....	1
1.2. Kutatási célkitűzések és hipotézisek.....	2
2. ANYAG ÉS MÓDSZER.....	4
2.1. Szakirodalom kutatás.....	4
2.2. Kvantitatív és kvalitatív kutatás ismertetése	5
2.3. Vizsgálati módszerek.....	7
3. EREDMÉNYEK ÉS AZOK MEGBESZÉLÉSE.....	9
3.1. Az állami fenntartású felsőoktatási intézmények által meghirdetett költségtérítés összege, a jelentkezések és a regionális elhelyezkedés közötti összefüggés vizsgálatai	9
3.2. A regionális különbségek a költségtérítés összegében	10
3.3. A jelentkezések és az önköltség változásában rejlő tendenciák összehasonlítása.....	11
3.4. Önköltségszámítási szabályzatok elemzése.....	12
4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK.....	16
4.1. A kutatási eredmények következtetései.....	16
4.2. Kutatási eredményekből származó javaslatok	19
4.3. A felsőoktatási intézmények modellváltása kapcsán kijelölhető új kutatási irány.....	20
5. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK	21
6. IRODALOMJEGYZÉK.....	22
7. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓK	23

1. A MUNKA ELŐZMÉNYEI, CÉLKITŰZÉSEK

1.1. A kutatás előzménye

A felsőoktatási intézmények meghatározó szerepet töltenek be egy nemzetgazdaság életében. A versenyképesség növeléséhez a tudásalapú társadalom nagyban hozzájárul. A felsőoktatás a tudásalapú társadalom kialakulásának meghatározó állomása, melynek szem előtt kell tartani a következő célkitűzéseket: értékteremtés, értékmegőrzés, magas minőségű tudásátadás, tanulási képesség kialakítása, élethosszig tartó tanulás. Ezen célkitűzések összhangban állnak az Európai Unió célokkal. A magyar felsőoktatás számos átalakításon, átszervezésen esett át az évek során, valamint jelenleg is jelentős intézményi háttérre irányuló átstrukturálás zajlik. Egyértelmű elköteleződés körvonalazódik egy teljesítmény- és minőségorientált, az értékteremtést támogató, és a világ globalizációs, társadalmi kihívásaira is reagálni képes, a felsőoktatásban érintett generációs jellemzőket, illetve attitűdöket is figyelembe vevő, egyre inkább nemzetköziesedő magyarországi felsőoktatási rendszer iránt (SISA et al. 2018a, SIKLÓSI-SISA 2017).

Az elmúlt 15 évben zsugorodó felsőoktatásnak lehetünk szemtanúi, melynek hatására a felsőoktatási éra megtapasztalta, hogy a viszonylag versenymentes környezet változni látszik. Versenyképes környezetben meghatározó erővel bírnak a megbízható pénzügyi és számviteli információk. Felmerül a kérdés, hogy egy versenyképes környezetben a felsőoktatási intézmények információs rendszere kellőképpen pontos, megbízható, összeszedett-e ahhoz, hogy naprakész adatokat szolgáltatson a döntések meghozatalához. Az intézményeknek reagálniuk kell mind a változó hallgatói hozzáállásra, mind a piaci igényre, továbbá szem előtt kell tartaniuk a fenntartói előírásokat, kötelezettségeket is. A gyors reagálás, alkalmazkodás és megfelelés érdekében olyan adatszolgáltatás szükséges, amely segíti a vezetőséget a hatékony döntéshozatalban.

Az intézményeknek nagyobb hangsúlyt kell fektetniük a bevételek és kiadások tervezésére, elemzésére és ellenőrzésére a pénzügyi és működésbeli fenntarthatóság biztosítása okán. Az átláthatóság és a pénzügyi tudatosság kialakítása érdekében is elengedhetetlen, hogy be kell tudniuk azonosítani a képzésekhez tartozó költségeket, így megállapítva a képzések tényleges költségét.

Amikor a felsőoktatási szektor megtapasztalta, megtapasztalja az állami finanszírozás visszaesését, továbbá állami intézkedéseket a felsőoktatási szektor átalakítására vonatkozóan, akkor egyértelműen körvonalazódik, hogy a jövedelemszerkezetet oly módon kell kialakítani az intézménynek, hogy optimális egyensúlyban jelenjen meg az állami forrás és a magánszektor (hallgatói) hozzájárulása. Ahhoz, hogy a működése fenntartható legyen, a finanszírozási kockázatot enyhíteni tudja és ezzel együtt az önállósága stabilabb alapokon álljon, ki kell alakítani egy olyan kommunikációs és marketing stratégiával alátámasztott képzési portfóliót, amelyben a hallgatók hajlandóak saját tanulmányaikat finanszírozni, ezzel hozzájárulva az adott intézmény bevételeihez.

A jogszabályi előírások értelmében, ha egy hallgató önköltséges képzésben vesz részt, akkor a képzésért a nyújtott szolgáltatások önköltségét kell, hogy megfizesse. Ebből adódóan a képzések előkalkulált, tervezett önköltségének és a meghatározásra kerülő költségtérítés összegének meg kell egyeznie.

Ezeknek a kihívásoknak való megfelelés és pénzügyi fenntarthatóságuk javítása érdekében az egyetemeknek ki kell dolgozniuk a megfelelő eszközöket, hogy azonosítsák valamennyi tevékenységük és képzésük teljes költségét. A képzések önköltségének ismerete a leírtakból adódóan alapvető stratégiai eszközévé válik egy intézmény irányításához.

1.2. Kutatási célkitűzések és hipotézisek

A kutatási munka fókuszában a magyarországi állami fenntartású felsőoktatási intézmények üzleti képzéseire vonatkozóan a költségtérítés összegét befolyásoló külső és belső tényezők beazonosítása és az önköltségszámítást meghatározó törvényi és jogszabályi keretek feltérképezése áll.

A disszertáció egyik újdonsága abban mutatkozik, hogy ismertetésre kerül a hazai felsőoktatási képzések önköltségszámításának gyakorlata, nehézségei és összetettsége. Bemutatásra kerülnek a számviteli eszközökön és információkon túl olyan tényezők is, amelyek befolyásolják a költségtérítés összegének meghatározását. Minderre tekintettel feltárásra kerül egy kiválasztott tudományterületen (gazdaságtudományi képzési területen), hogy a hallgatói jelentkezések, a hírnév, az intézmény területi elhelyezkedése és egyéb külső tényezők, milyen hatást gyakorolnak a meghirdetett költségtérítési díj nagyságára. Továbbá a jogszabályi kööttségekről sem szabad megfeledkezni, hiszen az állami beavatkozás a normatíva keretekkel erős befolyással bír.

Az értekezés szakirodalmi feldolgozása logikus lépéssorozatként ismerteti a kutatási területhez kapcsolódó hazai és nemzetközi szakirodalmakat, tanulmányokat, problémafelvetéseket, mely irodalmi áttekintés végkifejlete a felsőoktatás önköltségszámítására fogalmaz meg módszertani ajánlásokat.

A statisztikai adatok bevonása és elemzése a 2014-től 2019-ig terjedő időszakot öleli fel, melynek okai többek között a statisztikai adatszolgáltatásban és aggregált közlésükben rejlő időbeni eltolódás.

Személyes szakmai múltam és jelenem a felsőoktatásban és a szakirodalom feldolgozása megalapozza a kutatási célkitűzéseim megfogalmazását:

C₁ célkitűzés: Az intézmények közötti „tandíjverseny” vizsgálata. A felvételi adatok segítségével annak megállapítása, hogy a felvételi jelentkezések, a területi elhelyezkedés, a hírnév és a meghirdetett költségtérítés összegei között szoros, ok-okozati kapcsolat mutatható ki.

C₂ célkitűzés: Önköltségrugalmasság vizsgálata, vagyis a jelentkezések növekedési vagy éppen csökkenési üteme összhangban áll-e az egyes intézmények által meghirdetett költségtérítési összegek változási ütemével.

C₃ célkitűzés: A felsőoktatási intézmények önköltségszámítási rendszerének vizsgálata a jogszabályi környezet és az önköltségszámítási szabályzatok elemzésével.

A célkitűzéseim mentén a következő hipotéziseket állítottam fel:

H₁ hipotézis: A hallgatók körében népszerűbb felsőoktatási intézmények a differenciált normatíva keretsávok felső határán állapítják meg adott képzési területre vonatkozóan a költségtérítés összegeit.

H₂ hipotézis: Szignifikáns összefüggés igazolható a költségtérítés összege és az intézmény regionális elhelyezkedése között a gazdaságtudományi képzési területen.

H₃ hipotézis: A jelentkezések változásának tendenciája és az önköltségek változásának tendenciája között kapcsolat mutatható ki a gazdaságtudományi képzési területen.

H₄ hipotézis: A felsőoktatási intézmények önköltségszámítási szabályzata egységes felépítésű, azonos részletezettségű és minőségű információtartalommal bíró dokumentumok.

H₅ hipotézis: A képzések teljes önköltségének megállapítása során hagyományos költségszámítási elveket alkalmaznak az állami fenntartású felsőoktatási intézmények.

A célkitűzéseimet és a hozzájuk kapcsolódó hipotéziseket a következő, 1. táblázat ismerteti.

1. táblázat: A kutatás célkitűzés és hipotézis rendszere

CÉLKITŰZÉSEK	HIPOTÉZISEK
<p>C₁ célkitűzés: Az intézmények közötti „tandíjverseny” vizsgálata.</p> <p>A felvételi adatok segítségével annak megállapítása, hogy a felvételi jelentkezések, a területi elhelyezkedés, a hírnév és a meghirdetett költségtérítés összegei között szoros, ok-okozati kapcsolat mutatható ki.</p>	<p>H₁ hipotézis: A hallgatók körében népszerűbb felsőoktatási intézmények a differenciált normatíva keretsávok felső határán állapítják meg adott képzési területre vonatkozóan a költségtérítés összegeit.</p>
	<p>H₂ hipotézis: Szignifikáns összefüggés igazolható a költségtérítés összege és az intézmény regionális elhelyezkedése között a gazdaságtudományi képzési területen.</p>
<p>C₂ célkitűzés: Önköltségrugalmasság vizsgálata, vagyis a jelentkezések növekedési vagy éppen csökkenési üteme összhangban áll-e az egyes intézmények által meghirdetett költségtérítési összegek változási ütemével.</p>	<p>H₃ hipotézis: A jelentkezések változásának tendenciája és az önköltségek változásának tendenciája között kapcsolat mutatható ki a gazdaságtudományi képzési területen.</p>
<p>C₃ célkitűzés: A felsőoktatási intézmények önköltségszámítási rendszerének vizsgálata a jogszabályi környezet és az önköltségszámítási szabályzatok elemzésével.</p>	<p>H₄ hipotézis: A felsőoktatási intézmények önköltségszámítási szabályzata egységes felépítésű, azonos részletezettségű és minőségű információtartalommal bíró dokumentumok.</p>
	<p>H₅ hipotézis: A képzések teljes önköltségének megállapítása során hagyományos költségszámítási elveket alkalmaznak az állami fenntartású felsőoktatási intézmények.</p>

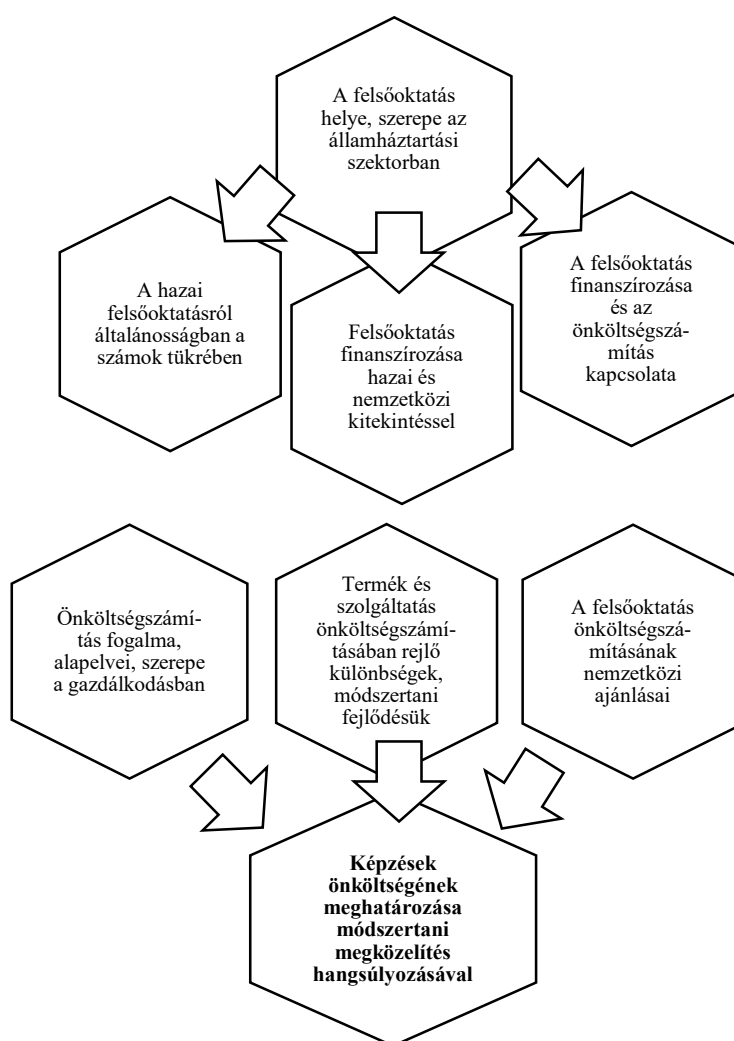
Forrás: saját szerkesztés (2020)

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

2.1. Szakirodalom kutatás

A kutatás megalapozását szolgáló irodalomkutatás célja, hogy ismertetésre kerüljenek a releváns jogszabályok, korábbi kutatások eredményei, a témával foglalkozó szakirodalmi előzmények, publikációk. A kutatási területhez kapcsolódó szakirodalmak feldolgozása a kapott kutatási eredmények alátámasztásaként is szolgálnak. Elengedhetetlennek tartottam, hogy bemutatásra kerüljenek a finanszírozási, pénzügyi és a számviteli irodalmak kapcsolódó ismeretanyagai. Ismertetésre került szükséges mértékben a jogszabályi környezet, a számviteli elszámolás lehetőségei és az önköltségszámítás módszertanában bekövetkezett változások fejlődése az irodalmi áttekintés második felében.

A következő ábra foglalja össze az irodalmi áttekintés során érintett területeket (1. ábra):

1. ábra: Irodalmi áttekintés logikai lépéssorozata

Forrás: saját szerkesztés (2020)

2.2. Kvantitatív és kvalitatív kutatás ismertetése

A felsőoktatás önköltségszámításának módszertani és egyéb befolyásoló tényezőket számításba vevő kutatásomban mind kvantitatív, mind kvalitatív elemzési módszerek megjelennek.

A kvantitatív kutatási fázis során adatbányászati módszerrel a www.felvi.hu-n található felvételi adatok strukturált legyűjtésének eredményeként létrejött adattáblák kerülnek elemzésre. Az elemzések leíró és kapcsolat-feltáró jellegűek.

A kutatási kérdésekből eredő hipotézisek alátámasztása, igazolása két adatbázis elemzésén, kiértékelésén alapul. A hipotézisek első felének alátámasztásául a felvételi adatbázisból kinyerhető információk szolgálnak. A lekérdezés 6 év adataira irányult (2014-2019). A felvételi adatok - 2020. első negyedévében - az alábbi tényezők figyelembevételével mellett kerültek strukturáltan lekérdezésre:

1. A hazai felsőoktatási képzések palettája rendkívül színes, a vizsgálat specifikálása szükséges a kezelhető értelmezés és következtetések levonása végett. Évek óta a gazdaságtudományok képzései között megjelenő gazdálkodás és menedzsment alapszak az egyik legnépszerűbb alapszak (a kereskedelem és marketing, turizmus-vendéglátás is a TOP10-ben szerepel). Az állami intézkedések a felsőoktatás finanszírozásának visszavonulásával kapcsolatban 2012-ben jelentek meg, amelyek jelentősen érintették a gazdaságtudományi képzési területet. Továbbá szakmai érdeklődésem is a gazdaságtudományok területére irányul, mindezen tényezők figyelembe vétele mellett a jelentkezések és önköltség kapcsolatára irányuló vizsgálataimat **leszűkítem a gazdaságtudományok képzési területére.**

2. Állami fenntartású felsőoktatási intézményben tanul a hallgatók 87 %-a és az állami források jelentős része állami intézmények bevételeit gyarapítja, továbbá a szakirodalom feldolgozás során ismertetett önköltségszámításra vonatkozó előírások, jogszabályok jelentősebben nehezítik egy állami felsőoktatási intézmény önköltségszámítási metódusát, így kifejezetten csak **állami intézményekre irányul a kutatás** során a figyelmem.

3. Az államháztartási számvitel jelentős átalakításon esett át a 4/2013. Kormányrendelet az államháztartás számviteléről (továbbiakban: Áhsz.) elfogadásával, amely 2014. január 1-vel lépett hatályba. A jogszabály hatására az eredményszemlélet az államháztartási szervek, intézmények számviteli nyilvántartásaiban, beszámolóiban is megjelent. Ennek okán a felvételi adatok lekérdezésénél az időbeliségre vonatkozó alsó határ 2014.

Az adatbányászati folyamat során a következő változók szerinti adatokat gyűjtöttem:

2. táblázat: A kutatásba bevont változók

Intézmény	Képzés nyelve	Összes jelentkező
Város	Képzési szint	Első helyes jelentkezés
Szak	Munkarend	Felvettek száma
	Finanszírozás	Önköltség

Forrás: saját kutatás (2020)

A 64 db államilag elismert felsőoktatási intézményt az ismertetett tényezők figyelembe vételével az alábbi intézményekre szűkítettem (állami intézmények és gazdaságtudományi képzési területen nyújtanak képzést):

3. táblázat: A kutatásba bevont felsőoktatási intézmények

Budapesti Corvinus Egyetem	Miskolci Egyetem
Budapesti Gazdasági Egyetem	Nyíregyházi Egyetem
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	Óbudai Egyetem
Debreceni Egyetem	Pannon Egyetem
Dunaújvárosi Egyetem	Pécsi Tudományegyetem
Eötvös József Főiskola	Soproni Egyetem
Eötvös Loránd Tudományegyetem	Széchenyi István Egyetem
Eszterházy Károly Egyetem	Szegedi Tudományegyetem
Kaposvári Egyetem	Szent István Egyetem

Forrás: saját kutatás (2020)

A primer szakaszban a megfigyelési egységek a fenti egyetemek által 2014 és 2019 között a gazdaságtudományi képzési területen meghirdetett szakok, tekintet nélkül a képzési szintre, munkarendre és finanszírozási formára.

4. táblázat: A kutatásba bevont szakok képzési szintenként

Felsőoktatási szakképzés (FOSZK)	
gazdálkodási és menedzsment	pénzügy és számvitel
kereskedelem és marketing	turizmus-vendéglátás
Alapképzés	
alkalmazott közgazdaságtan	nemzetközi gazdálkodás
emberi erőforrások	pénzügy és számvitel
gazdálkodási és menedzsment	turizmus-vendéglátás
kereskedelem és marketing	
Mesterképzés	
ellátásilánc-menedzsment	regionális és környezeti gazdaságtan
közgazdasági elemző	sportközgazdász
marketing	számvitel
Master of Business Administration (MBA)	turizmus-menedzsment
nemzetközi gazdaság és gazdálkodás	vállalkozásfejlesztés
pénzügy	vezetés és szervezés

Forrás: saját kutatás (2020)

A hipotézisek második felének alátámasztása az intézményi szintű önköltségszámítási szabályzatok összehasonlításával történik. Kvalitatív elemzés jelenik meg az önköltségszámítási szabályzatok elemzése és kiértékelése során. A szabályzatok összehasonlítása során a tartalomelemzés technikáját fogom alkalmazni, a következtetések megbízhatóságának megalapozása érdekében a mintán alapuló konzekvenciákat felülvizsgálom a hipotetikus dedukció módszerével is.

2.3. Vizsgálati módszerek

Keresztábrák

Az asszociációs kapcsolatok szorosságának ellenőrzéséhez a nominális skálánál megszokott módszerek közül a keresztábrát használom, amely tartalmazza a vizsgált két változó értékeinek minden kombinációja esetén kapott megoszlásokat, ennél fogva a két változó közötti összefüggésre enged következtetni (FREEDMAN et.al 2005). Az összefüggések tényleges meglétére és az asszociációs szorosság mérésére a Cramer V mutatót használom, ahogyan az a kutatói gyakorlatban elterjedt (WAGNER 2013). Az összefüggést szignifikánsnak fogadom el, ha a teszt szignifikanciaszintje $p < 0,05$.

Varianciaanalízis

A varianciaanalízis (ANOVA – analysis of variance) megegyező szórású és normál eloszlású csoportok átlagának összehasonlítására szolgál. A módszer azt vizsgálja, hogy a minta a kategórikus változó által létrehozott egyes csoportok összvarianciájának ingadozása mögött a véletlen, vagy valamilyen más magyarázó tényező hatása áll-e, mint például a csoportok átlagai közötti eltérések (NORTHCOTT 2008). A varianciák homogenitását a Leven-teszt segítségével végzem, ami abból a feltételezésből indul ki, hogy vizsgált populációk varianciája azonos, homogén. Ha az eredményül kapott p -értékek a kritikus érték alatt vannak ($p < 0,05$), akkor a mintában lévő variancia különbségek nem valószínű, hogy a sokaságban is jelen vannak. Ebben az esetben el kell utasítani a nullhipotézist, és ki kell jelteni, hogy szignifikáns különbség van a csoportok varianciái között és azok átlagai eltérnek. A varianciaanalízist a megszokott F-próbával végzem (NORTHCOTT 2008).

Pearson-féle korrelációs együttható

A korrelációs együtthatóval arra a kérdésre keresem a választ, hogy két metrikus skálán mért változó között van-e szignifikáns kapcsolat, és ha igen, akkor az mennyire szoros. Az ismérvek együttes változását a Pearson féle korrelációs együttható jellemzi, jele: r . A korrelációs együttható előjele a kapcsolat irányára utal (HUNYADI et al. 2000). A két változó közötti kapcsolatot meglétét akkor fogadom el nullánál nagyobbának, ha a mutató szignifikanciaszintje meghaladja a 0,05 értéket.

Lineáris trend

Mivel a szekunder adatokból felépített adatbázis idősoros adatokat tartalmaz, így fontos megragadni az ebben rejlő dinamikát. Ehhez az adatbázisban szereplő minden szakhoz (feltéve, hogy legalább két félévben indították -hiszen csak így figyelhető meg bármilyen dinamika-) kiszámítottam a rá illeszthető ($y=mx+b$) lineáris trendegyenes meredekségét (m). Ennek előjele a trend irányára mutat (növekvő/csökkenő), abszolút értéke pedig a trend meredekségének nagyságára (a mutató relatív összehasonlítást tesz lehetővé) (HUNYADI et al. 2000). A meredekségeket a legkisebb négyzetek módszerével illesztett lineáris trendegyenesek paramétereivel határoztam meg.

Az így kiszámított meredekségek egyetlen mutatóval jellemzik a megfigyelési egységek (szakok) önköltségének és a jelentkezők számának a trendjeit a vizsgált időszakban. Így a mutató önmagában is lehetőséget ad a következtetések levonására (azonban azt is meg kell jegyezni, hogy a trendegyenések egyedi adatokra való illeszkedése igen változatos – ez az R^2 determinációs együtthatóval mérhető, de vizsgálataim során az ezirányú leválogatástól eltekintettem, mivel nincs objektív alsó határa az R^2 mutatónak). Azonban, mivel a mutató folytonos skálán mérhető metrikus ismérv, így alkalmas arra is, hogy ezeket a meredekségeket egymással is összevessük a fenti korrelációs együtthatóval. Ilyen módon vizsgálható két változó időbeli dinamikájának kapcsolata.

Tartalomelemzés

A tartalomelemzés tárgya lehet könyv, újság, törvény, alkotmány, amely elemzési technika alkalmas arra, hogy ismertesse, hogy ki, mit, mikor, kinek kommunikál. A kommunikáció magától értetődő tartalmának objektív, szisztematikus és kvantitatív leírására szolgáló kutatási technika (BABBIE 2017). Tartalomelemzéssel a közleményekből olyan következtetések vonhatóak le módszeres és objektív eljárások segítségével, amelyek nem kimondottak, de megfelelő eszközökkel igazolhatóak (ANTAL 1976). A tartalomelemzés tekinthető egy tartalmi felépítés bemutatásának, szisztematikus rendszerezésének, egyfajta tartalmi leírásnak. A szövegben megjelenő elemek gyakoriságán túl figyelni kell az összefüggésrendszere, és meg kell állapítani, hogy mi az, ami hiányzik.

Az elemzés során többször végig kell olvasni a szöveget, meghatározni és kigyűjteni a speciális állításokat, szavakat, amelyek végül a vizsgálati kategóriák lesznek. Így érhetjük el, hogy az elemzett szöveg kvantifikálhatóvá, mérhetővé és elemezhetővé váljon (MAJOROS 2004). Az elemzés több munkafázisra osztható. Első fázisban a szöveg első átolvasása kialakítja az elemzőben a megfigyelendő kategóriákat, amely után a második fázisban már a másodszori átolvasás segítségével az előfordulás gyakorisága vizsgálható. Végül a tendenciák, törvényszerűségek, következtetések levonásával zárul az elemzés, amellyel a munka végén az elemzett dokumentum, tartalom átláthatóbb, összehasonlíthatóbb, és a rejtett jelentések, igények is felszínre hozhatók (KRIPPENDORFF 1995).

Hipotetikus deduktív módszer

ITELSZON (1967) szerint a tudományos megismerés, a valóságban tapasztalható törvényszerűségek feltárására vonatkozó tevékenység folyamata a hipotetikus deduktív módszerrel igazolható. Ez a folyamat 6 szakaszra bontható. A tapasztalatok, a felhalmozott tudás ismeretében a kutatott területen meghatározott feltételek érvényesülése mellett bizonyos törvényszerűségek állnak fenn (feltevés szakasza). A szervezett megfigyelések szakaszában a körülmények kerülnek beazonosításra, ahol az összefüggések érvényesülnek. A megfigyelések alatt szerzett tapasztalatok, ha az eredmények egybeesnek a feltevésével, akkor a hipotézis megfogalmazható, a feltevés hipotézissé válik (hipotézis megfogalmazásának szakasza). Azonban kritikus szemmel kell vizsgálni a törvényszerűséget, keresni kell a valóságnak azon szeletét is, ahol a hipotézis esetlegesen nem igazolódik, tehát a vizsgálatba új területet kell bevonni (kritikai következtetések szakasza). Így következik a kritikai következtetések teljesülésének vizsgálata (döntő kísérlet szakasza). Abban az esetben, ha a döntő kísérlet után az eredmények összhangban állnak a feltevésével, az előzetes elvárásokkal, akkor a hipotézis tudományos törvénnyé válik (ITELSZON 1967).

3. EREDMÉNYEK ÉS AZOK MEGBESZÉLÉSE

3.1. Az állami fenntartású felsőoktatási intézmények által meghirdetett költségtérítés összege, a jelentkezések és a regionális elhelyezkedés közötti összefüggés vizsgálatai

Egy korábbi, országos szintű felsőoktatás jelentkezéseinek összefüggéseit ismertető kutatásom eredményei alapozzák meg a jelenlegi kutatási kérdéseimet és az ezekre épülő hipotéziseimet. 3 évvel - 2017. általános felvételi jelentkezésekre irányuló - ezelőtti kutatásban arra kerestem a választ, hogy milyen összefüggések tapasztalhatóak a jelentkezések, a felvett hallgatók, az önköltség, a képzési terület, a területi elhelyezkedés és az intézmények brandje között. A kutatás fókuszában a jelentkezések mögött húzódó okok feltérképezése állt. Összességében az volt tapasztalható, hogy a hallgatók első helyen megjelölt intézményi választását leginkább az intézmény és annak brandje befolyásolja, és a képzés díja alacsony magyarázóerővel bír, azonban az is megállapítható volt, hogy a további intézmények és karok megjelölésénél már szignifikáns változó a képzés önköltsége. Ennek magyarázata, hogy a hallgatók az elsődleges preferenciájuk esetén az adott intézmény hírneve és diploma utáni elhelyezkedése alapján hozzák meg döntéseiket, viszont a második és az utáni helyen megjelölt intézmények esetén már figyelembe veszik az önköltség nagyságát is, amely befolyásolja az adott hallgató intézményi rangsorát, ezáltal az egyetemek közötti versenyhelyzetet is (SZIJÁRTÓ-FÖRDŐS 2018, SZIJÁRTÓ et al. 2018).

Ezen eredmények és tapasztalatok tükrében jelen kutatásomban arra keresem a választ, hogy az intézmények népszerűsége és az intézmény képzéseire vonatkozó önköltség között milyen (szoros) összefüggés áll fenn. Először az adatbázis újragondolásával kezdtem meg a kutatási munkát. A kutatásom a gazdaságtudományi képzési területre irányul, amelyen úgy vélem, hogy az államilag támogatott helyek mérséklésének megjelenésével jól megfigyelhető a hallgatói jelentkezések döntéshozatalában az „árérzékenység” jelensége.

Az értékelésnél az összes jelentkezők adataival számoltam, de az első helyes jelentkezések esetén is hasonló megállapítások és végkövetkeztetések születnek.

A jelentkezések egyértelműen rámutatnak, hogy gazdaságtudományi képzési terület esetén FOSZK képzésen a budapesti nagyegyetemi karok és a vidéki tudományegyetemek a népszerűek. Alapképzésen a fővárosi nagyegyetemi karok és elsősorban a fővárosi, majd a vidék tudományegyetemek dominálnak. Mesterképzésen a fővárosi intézmények a népszerűek, egyszinten említhetőek a nagyegyetemei karok és a tudományegyetemek.

A következő (5.) táblázatból látható és bizonyítható, hogy a népszerűség, amit a jelentkezésekkel azonosítottam és a képzések önköltsége - ami a meghirdetett költségtérítés összege - között közepesen erős, szignifikáns korreláció van, ami jelzi a két változó közötti összefüggés meglétét. A Pearson-féle korrelációs együttható az alapképzés esetén a legerősebb, de a FOSZK és mesterképzésen is kimutatható kapcsolat, illetve mindhárom képzési szint esetén szignifikáns a korrelációs együttható. A közepesen erős szignifikáns kapcsolat bizonyítja, hogy a nagyobb hírnévvel rendelkező, a hallgatók körében népszerűbb felsőoktatási intézmények a differenciált normatíva keretsávok felső határán állapítják adott képzési területre vonatkozóan a tandíjaikat.

5. táblázat: Összes jelentkező és önköltség viszonylatában a korrelációs együtthatók és szignifikanciaszintjeik képzési szintenként

Képzési formák	r	p
FOSZK	0,37	alacsonyabb, mint 0,001
alapképzés	0,49	alacsonyabb, mint 0,001
mesterképzés	0,29	alacsonyabb, mint 0,001

Forrás: saját kutatás (2020)

Mind az összes jelentkezés, mind az első helyes jelentkezések viszonylatában alátámasztást nyert, hogy a nagyobb hírnévvel rendelkező, a hallgatók körében népszerűbb felsőoktatási intézmények a differenciált normatíva keretsávok felső határán állapítják meg a költségtérítés összegeit.

3.2. A regionális különbségek a költségtérítés összegében

A költségtérítés összege és a hírnév kapcsolatának elemzése során többször felmerült a regionalitás megléte és befolyásoló ereje. Ebből adódik a következő vizsgálandó terület, melyben arra keresem a választ, hogy a meghirdetett önköltség összege hazánk régiós felosztását tekintve eltérő-e a gazdaságtudomány képzési területen. Tudományos alátámasztásként az F-próba szolgál igazolásul, melynek értékeit és szignifikancia szintjeit a 6. táblázat tartalmazza.

6. táblázat: F-próba értékei és szignifikanciaszintjeik a régiós önköltségek vizsgálata során képzési szintenként

Képzési szint	Relatív önköltség		Önköltség	
	<i>F-próba</i>	<i>p</i>	<i>F-próba</i>	<i>p</i>
FOSZK	57,15	alacsonyabb, mint 0,001	57,15	alacsonyabb, mint 0,001
alapképzés	176,16	alacsonyabb, mint 0,001	170,50	alacsonyabb, mint 0,001
mesterképzés	115,75	alacsonyabb, mint 0,001	115,84	alacsonyabb, mint 0,001

Forrás: saját kutatás (2020)

Mindhárom képzési szinten megbízhatóan (szignifikáns) igazolt a hipotézis, miszerint összefüggés igazolható a költségtérítés összege és az intézmény regionális elhelyezkedése között. Elmondható, hogy leginkább „igaz” a hipotézis az alapképzés, valamint a mesterképzés esetén. FOSZK esetén kisebb az F-próba értéke, de ez nem azt jelenti, hogy nem lenne szignifikáns az eltérés az egyes régiók önköltségei között FOSZK képzésen. A FOSZK képzés esetén jóval kisebb összegsávban „mozognak” a tandíjak (110 000 Ft és 200 000 Ft között), mint alapképzés esetén (150 000 Ft és 350 000 Ft között). **A regionalitás és önköltség adatok tekintetében elvégzett elemzések rámutattak arra, hogy összefüggés igazolható a költségtérítés összege és az intézmény regionális elhelyezkedés vizsgálata esetén a gazdaságtudományi képzési területen.**

3.3. A jelentkezések és az önköltség változásában rejlő tendenciák összehasonlítása

Az eddig ismertetett elemzések alátámasztották, hogy az intézmények népszerűsége és a meghirdetett önköltségek között közepesen erős szignifikáns kapcsolat áll fenn. Ezen kapcsolat megléte alapozza meg a következő kutatási kérdést, miszerint kimutatható-e kapcsolat a jelentkezések változásának tendenciája és az önköltségek változásának trendje között.

A vizsgált időszakban az eddigi elemzések rámutattak, hogy mind a jelentkezések, mind az önköltség összegei változtak. Képzési szintenként és karonként vizsgáltam az összes jelentkező és átlagos önköltség változását. Azon képzések és intézmények esetén, ahol az adatok lehetővé tették, hogy a változásokra trendegyenes illeszkedjen, ott meghatároztam a trendegyenes meredekségét, mellyel jól és értelmezhetően jellemezhető a változás nagysága és iránya.

Az elemzéskor kiemelt figyelmet fordítottam a képzési szintek szerinti megállapításoknak, illetve a fókusz a budapesti nagyegyetemi karokra és tudományegyetemekre helyezem („húzó” intézmények lévén).

FOSZK képzés esetén a népszerű intézmények önköltségei kismértékben növekedtek, a jelentkezések növekedése az önköltség emelkedését meghaladta. Ismételten fontos tény, hogy a FOSZK képzés tandíjait a jogszabály adta keretsáv felső harmadában szóródnak, így ebből adódóan nagymértékű emelésre nem is lehet számítani.

Alapképzés esetén is megállapítható, hogy önköltség növekedés figyelhető meg a nagy népszerűségnek örvendő intézmények esetén, egy kivétel látható (Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdaságtudományi Kar esetén jelentkezések visszaesése mellett növelt önköltséget).

Alapképzés esetén kiemelkedik az intézmények közül a Budapesti Gazdasági Egyetem 3 budapesti kara, amely egyetem növekvő jelentkezőszám mellett tudott önköltséget folyamatosan növelni.

Mesterképzés esetén a Főváros vonzereje volt megfigyelhető az eddigi elemzések során. A tendenciák vizsgálata során megfigyelhető, hogy az önköltség kisebb-nagyobb mértékű növelése esetén a hallgatók jelentkezési hajlandóság hanyatlik. A magyarázatot az új belépőnek számító Eötvös Lóránd Tudományegyetem Gazdálkodástudományi Intézete jelenti. Részletes adatait megvizsgálva a mesterképzés piacához képest óriási jelentkezőszámmal hódította meg a 2018-as és majd a 2019-es évet is annak ellenére, hogy önköltsége majdnem a legmagasabb összegen pozicionált.

A jelentkezések és önköltség alakulásának trendjei közötti kapcsolat meglétét és szorosságát korrelációs együtthatók formájában mutattam ki. Alapképzés és mesterképzés esetén a korrelációs együtthatók és trendmeredekségek ismeretében alátámasztottam tekintő, hogy **a jelentkezések változásának tendenciája és az önköltségek változásának tendenciája között kapcsolat mutatható ki a gazdaságtudományi képzési területen.**

Megállapítható elsődlegesen alapképzésre vonatkozóan, hogy **az intézmények az önköltségek meghatározásakor figyelemmel kísérik a jelentkezések változásának trendjeit.** A meghirdetett költségtérítés összegeinek változásában megfigyelhető az intézmény reagálása a jelentkezések változásának tendenciájára.

3.4. Önköltségszámítási szabályzatok elemzése

Az önköltségszámítási szabályzat készítési kötelezettség feltételeiről a Számviteli törvény (továbbiakban: Sztv.) rendelkezik, azonban fontos kiemelni, hogy a Sztv. nem rendelkezik az önköltségszámítási szabályzat pontos tartalmi elemiről. A számviteli szakirodalomban (KARDOS et al. 2016, BOSNYÁK et al. 2010) azonban olvasható az önköltségszámítási szabályzatok ajánlott elemire, információtartalmára vonatkozó leírás.

Nincs kifejezetten a felsőoktatásra célzottan kiadott módszertani ajánlás, se útmutató, se szabályzat, ami egyértelműen vezetné és segítené az intézményeket a szabályzat megalkotásában és az abban foglaltak alkalmazásában.

A minta döntésekre megalapozható megbízhatóságát alátámasztja, hogy a mintában szereplő 13 felsőoktatási intézményben tanulók száma 161 097 fő, amely az összes hallgató 57%-át, az állami intézményekben tanulók 66%-át jelenti a 2019-es évben. Továbbá megállapítható, hogy a felsőoktatási intézmények száma 2019-ben 64 db, amelyet a kutatás fókuszja miatt nem a teljes sokaságnak tekintek. A kutatás kifejezetten csak az állami intézményekre fókuszál, mely száma 2019-ben 28 db. Így a minta a vizsgált intézmények 46,43%-át tartalmazza. Tehát az állami intézmények közel felének és a hallgatók 2/3-át felvevő intézmények gyakorlatát veszem alapul a következtetéseim meghozatalakor.

Az alábbi állami fenntartású intézmények önköltségszámítási szabályzatának kiértékelése ad alapot a következtetések meghozatalához:

- Budapesti Corvinus Egyetem
- Budapesti Gazdasági Egyetem
- Debreceni Egyetem
- Dunaújvárosi Egyetem
- Eötvös József Főiskola
- Eötvös Loránd Tudományegyetem
- Eszterházy Károly Egyetem
- Miskolci Egyetem
- Nyíregyházi Egyetem
- Óbudai Egyetem
- Pécsi Tudományegyetem
- Soproni Egyetem
- Szegedi Tudományegyetem

11 ismérv alapján minősítettem a szabályzatokat, amelyek az alábbiak:

1. Szabályzat céljának ismertetése
2. Szabályzat elkészítéséért felelős személyek ismertetése
3. Költségtani alapfogalmak bemutatása
4. Dokumentálás rendjének szerepeltetése
5. Időhorizont ismertetése
6. Önköltségszámítás tárgyának bemutatása
7. Általános kalkulációs séma szerepeltetése
8. Költségtételek (kalkulációs tételek) részletezése
9. Önköltségszámítás módszertanának kifejtése
10. Költségek (közvetett) felosztásának sorrendje, iránya
11. Kalkulációs lapok

A 11 szempont szerint megvizsgált szabályzatok alapján minőségi kategóriákat képeztem:

- **Általános (önköltségszámítási szabályzat)**
- **Megfelelő (önköltségszámítási szabályzat)**
- **Kiválóan megfelelt (önköltségszámítási szabályzat)**

A vizsgálat közben egyértelműen megállapítottam, hogy a szakirodalomban található minimális és ajánlott információtartalom mindegyik szabályzatban megtalálható, ezek az ismérvek:

1. Szabályzat céljának ismertetése
2. Szabályzat elkészítéséért felelős személyek ismertetése
3. Költségtani alapfogalmak bemutatása
4. Dokumentálás rendjének szerepeltetése
5. Időhorizont ismertetése
6. Önköltségszámítás tárgyának bemutatása
7. Általános kalkulációs séma szerepeltetése
8. Költségtételek részletezése
9. Önköltségszámítás módszertanának leírása

A mintában található összes intézmény szabályzata az önköltségszámítás és az azt szabályozó önköltségszámítási szabályzat céljainak megfogalmazásával kezdődik, kitérve ezek után a felelős személyekre és a dokumentálás rendjére. A költségtani alapfogalmak ismertetése minden szabályzatban markánsan megjelenik, részletezve a költség, ráfordítás és kiadás egymáshoz való viszonyát, a költségkategóriák fogalmát és jelentőségét. Minden szabályzatban bemutatásra kerül az elő-, közbenső- és utókalkuláció fogalma, szabályzatok egy részénél hosszabb leírás is található. Az önköltségszámítás tárgya képezi a szabályzatok központi elemét, amely minden esetben az oktatási tevékenység, ugyanakkor a kalkuláció tárgyát képezik az oktatáson kívüli egyéb tevékenységeket is. Az intézmények gyakorlatában megjelenő kalkulációs séma tulajdonképpen egy általános kalkulációs séma, amely a vezetői számviteli szakirodalomból átvett, standard sémát jelenti. Ez a séma véleményem szerint nem kellőképpen informatív, nem tartalmaz kifejezetten alágazat specifikus kalkulációs tételeket, nem olvasható ki a közvetlen költségek tartalma és a közvetett költségek felosztásának problémája és annak intézményi megoldása. A kalkulációs tételek tartalma általános szinten minden vizsgált intézménynél bemutatásra kerültek.

Minden szabályzatban megtalálható az alkalmazott önköltségszámítási módszer, amely minden vizsgált szabályzat esetén a pótlékoló és egyszerű osztókalkuláció keveréke. Ezen kalkulációk a hagyományos önköltségszámítási, költségfelosztási elveket tükrözik, ahol a felosztandó közvetett költségeket jól megválasztott vetítési alapok segítségével rendelik hozzá a költségviselőkhöz. Ezek után a hallgatói létszám és az egyszerű osztókalkuláció segítségével eljutnak a képzés 1 főre vetített költségéhez.

Azon intézmények, amelyek tartalmazzák a felsorolt tartalmakat (9 ismerv) általános szabályzatnak minősülnek. **Az általános minősítést 3 intézmény kapta meg.**

A többi 10 intézmény kiemelkedik az általános kategóriából, mert vagy ismertetik a közvetett költségek felosztásának sorrendjét, módszereit és irányait, és/vagy tartalmazznak részletes kalkulációs lapokat a képzéseik és egyéb főbb tevékenységeikre, szolgáltatásaikra vonatkozóan.

A megfelelő minősítést kapta az a szabályzat, amely az általános elemeken túl tartalmazott részletes kalkulációs lapokat, így 10 bírálati szempontnak eleget tett. Nagyon hasznosnak minősült számomra ezen kalkulációs lapok áttekintése, mert megállapítható, hogy ahány intézmény, annyiféleképpen vezeti le az 1 hallgatóra jutó képzési költséget. **Megfelelő minősítésű szabályzata 5 intézménynek van.**

Az eddigiekből adódóan a vizsgálatban bevont intézmények és önköltségszámítási szabályzataik közül **5 olyan intézmény van**, amelynek mind a 11 szempontnak megfelelő, részletes, körültekintő szabályzata van. Ezen minősítést **kiválóan megfeleltnek** neveztem el. A kiválóan megfelelt, illetve példaértékű szabályzatok amellet, hogy tartalmazznak részletes kalkulációs lapokat, még alaposan kidolgozott leírást is tartalmazznak a közvetett költségek felosztásának elveire, irányaira, tehát, hogy az adott költséghelyen összegyűjtött költség milyen vetítési alap segítségével jut el a költségviselőhöz. Általában a hallgatói létszámok, közalkalmazotti létszámok képezik a vetítési alapokat.

A vizsgálat végén egyértelműen megállapítható, hogy az önköltségszámítási szabályzatok minősítése teljesen független az intézmény területi, regionális elhelyezkedésétől, az intézmény egyetemi, alkalmazott tudományok egyetemi és főiskolai besorolásától.

Az általam vizsgált önköltségszámítási szabályzatok összehasonlításának eredményeképpen megállapítható, hogy a felsőoktatási intézmények önköltségszámítási szabályzatai struktúrájukat tekintve homogének, azonos felépítésűek. Azonban a tartalmi szempontok bevonása már árnyalja az azonosságot és az egységességet. A vizsgált szabályzatok 23%-a általános tartalmi, alacsony információtartalmú elemeket tartalmazznak. Ezen szabályzatokkal az legfőbb probléma, hogy nem tartalmazznak olyan információkat, költségfelosztási lépéseket, viszonyítási alapokat, amelyek hűen tükröznék az alágazat speciális elvárásait. Ellentétben a kiválóan megfelelt szabályzatok, amelyek magasabb minőségű, mélyreható információkat ismertetnek az alágazat speciális jellegét tükrözve, megmutatva ezzel a költségfelosztás összetettségét és bonyolultságát. További megoldandó problémaként állapítható meg, hogy a kalkulációs lapok sokszínűek, nincs egységes levezetési metódus még a kategórián belül sem. **Mindezek fényében megállapítom, hogy - a tartalom elsődlegességét szem előtt tartva - a felsőoktatási intézményeknek nincs egységes önköltségszámítási szabályzata.**

Az Nftv. értelmében az intézmények alaptevékenységük ellátásához alaptámogatásban részesülnek, melyet a Kormány rendeletben állapít meg. Ezen kormányrendelet a felsőoktatási intézmények alaptevékenységének finanszírozásáról szóló 389/2016 kormányrendelet, mely szerint az alaptámogatás intézményi összege a differenciált normatíva keretsávok alapján az intézmény által szakonként megállapított összeg és a magyar állami (rész)ösztöndíjas hallgatói létszám szorzata alapján határozandó meg. Az Nftv. 81§-a felsorolja az állami (rész)ösztöndíjas hallgatók által igénybe vehető szolgáltatások körét, továbbá azt is kimondja, hogy az önköltséges hallgatók ugyanezen szolgáltatásokat a képzés önköltségének megfizetése mellett jogosultak igénybe venni. Így megállapítható, hogy az állami ösztöndíjas és az önköltséges finanszírozási formába tartozó hallgatók képzésükhöz való hozzájárulása azonos összegű. Az állami ösztöndíjas hallgató esetén ezt az önköltséget az állam, míg önköltséges hallgató esetén a hallgató biztosítja az intézménynek.

Az intézmény által meghatározott 1 hallgatóra eső képzési költséget (képzés önköltségét) a differenciált normatíva keretsávok között kell megállapítani. Ezen költségkeretből akkor sem lehet kilépni (túllépni), ha a tényleges önköltség ezt indokoltá tenné. A finanszírozást meghatározó jogszabályból kiolvasható, hogy a „klasszikus” közvetett költségekre (értékesítési, forgalmazási, igazgatási és egyéb általános költség) nem biztosít forrást a fenntartó, így minden hallgatónak ezen költségekhez is hozzá kell járulnia a fenntartható gazdálkodás érdekében. Ebből adódóan egy hallgatóval a képzéséhez kapcsolódó teljes költséget kell megfizettetni.

A mintában szereplő intézmények szabályzataiból megállapítható, hogy minden intézmény adott képzésének teljes költségére fókuszál. Megerősítésképpen a megfelelő és kiválóan megfelelt kategóriába tartozó intézmények szabályzataiban megtalálható volt a részletes, képzési önköltséget bemutató kalkulációs lap is, amelyben az 1 hallgatóra jutó önköltség csak a teljes költség szintjén volt számszerűsítve.

A következőkben a hagyományos költségfelosztási elvekre épülő önköltségszámítás létének bizonyítására térek ki. A bizonyítás a mintában szereplő önköltségszámítási szabályzatokra épül, továbbá a hipotetikus dedukció módszerével élve további állami fenntartású intézmények szabályzatait tekintem át kizárólag abból a célból, hogy az önköltségszámítás módszerére kapjak választ. Az előző hipotézisnél nem éreztem szükségét további szabályzatok, intézmények bevonásának, a minta és az irodalmi, jogszabályi ismeret megfelelően alátámasztotta a hipotézisekre irányuló döntéseimet.

A hipotetikus dedukció szakaszait lépcsőről lépésre megélve bizonyítottam, hogy **a képzések teljes önköltségének megállapítása során a hagyományos költségszámítási elveket alkalmazzák az állami fenntartású felsőoktatási intézmények.**

4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

4.1. A kutatási eredmények következtetései

A gazdaságtudományi képzési területre fókuszáló, a felvételi jelentkezések és a meghirdetett költségtérítés összegei közötti kapcsolatot ismertető statisztikai elemzésekből megállapítható, hogy a képzési területen domináló intézmények és képzéseik esetén szoros kapcsolat tapasztalható a népszerűség és képzések önköltsége között. A vizsgálat során elvégzett közepesen erős szignifikáns kapcsolat bizonyítja, hogy a nagyobb hírnévvel rendelkező, a hallgatók körében népszerűbb felsőoktatási intézmények a differenciált normatíva keretsávok felső határán állapítják adott képzési területre vonatkozóan a tandíjait.

A gazdaságtudományi képzési területen FOSZK képzésen a budapesti nagyegyetemi karok és a vidéki tudományegyetemek a népszerűek. Alapképzésen a fővárosi nagyegyetemi karok és elsősorban a fővárosi, majd a vidék tudományegyetemek dominálnak. Mesterképzésen a fővárosi intézmények a népszerűek, egyszinten említhetőek a nagyegyetemei karok és a tudományegyetemek.

Mindhárom képzési forma esetén elmondható, hogy a gazdaságtudományi területen képzést nyújtó állami intézmények a differenciált normatíva keretsáv felső kétharmadában állapítják meg a képzéseik önköltségét.

FOSZK képzés esetén nincs a keretsáv alsó 55%-ban tandíj összeg, tehát az önköltségek 110 000 Ft és 200 000 Ft között helyezkednek el. FOSZK képzés esetén a meghirdetett képzések 20%-át maximum összegben nyújtják, valamint a képzések felénél a költségtérítés összege 140 000 Ft és 190 000 Ft közé esik. A FOSZK képzést azért emelem ki, mert a jogszabály megfeleltetést biztosít FOSZK és alapképzés között. A FOSZK képzés alatt szerzett kreditek 75%-a beszámítható az alapképzés tanulmányaiba. Nagyvonalúan az alapképzésbe beszámítható a FOSZK végzettség. Ezt figyelembevéve a FOSZK képzés tananyag tartalma és a tananyag minősége közel azonos színvonalú kell legyen az alapképzés tananyagaival (azonos, megfeleltethető tantárgyak esetén). Ebben az esetben elgondolkodtató, hogy közel ugyanazt a minőséget kellene nyújtania a 2 éves FOSZK képzésnek, mint egy alapképzés első féléveinek. Ha a képzés minősége közel azonos, akkor hogyan lehet a normatíva maximumokban ily mértékű eltérés (FOSZK esetén 200 000 Ft, alapképzés esetén 350 000 Ft)?

Alapképzés esetén nem hirdetnek képzést a keretsáv alsó 40%-ban, tehát a költségtérítés összegei 150 000 Ft és 350 000 Ft között helyezkednek el. Ebből is látszik, hogy a meghirdetett költségtérítés összegében nagy szóródás mutatkozik ezen a képzési szinten. Mesterképzés esetén nem hirdetnek képzést a keretsáv alsó 60%-ban, tehát a költségtérítés összegei 240 000 Ft és 400 000 Ft között helyezkednek el.

További vizsgálatokat végeztem arra vonatkozóan, hogy kimutatható-e kapcsolat a jelentkezések változásának tendenciája és az önköltségek változásának trendje között. Alapképzés és mesterképzés esetén a meghatározott trendmeredekségek és korrelációs együtthatók rámutattak, hogy sok esetben szoros kapcsolat mutatható ki a jelentkezések változása és az önköltségek változása között. Ezen vizsgálattal elsődlegesen alapképzésre vonatkozóan vonható le az a következtetés, hogy az intézmények az önköltségek meghatározásakor figyelemmel kísérik a jelentkezések változásának trendjeit. A meghirdetett költségterítés összegeinek változásában megfigyelhető az intézmény reagálása a jelentkezések változásának tendenciájára.

A felsőoktatási intézmények önköltségszámítási szabályzatainak összehasonlításából, elemzéséből megállapítható, hogy az állami felsőoktatási intézmények önköltségszámítási szabályzata nem egységes, a közölt információtartalom mélységében és részletezettségében eltérések mutatkoznak. A kutatás kezdetén előzetes elvárásaim voltak az alágazat speciális helyzete, adottságai miatt. Úgy véltem, hogy mivel az állami felsőoktatási intézményeknek az Áhsz. kötelező érvénnyel előírja, hogy az oktatási tevékenységükre vonatkozóan szakonként, képzési szintenként, munkarendként meg kell határozni 1 félévre vonatkozóan az 1 hallgatóra jutó önköltség összegét, így a fenntartó gondoskodik egy módszertani – konkrét számviteli tartalommal bíró - útmutatóról. A Sztv. sem segíti ebben az esetben az intézményeket, hiszen nem ír elő kötelező alaki és tartalmi követelményeket az önköltségszámítás rendjére, a szabályzat tartalmára vonatkozóan.

A vizsgált intézmények és szabályzataik, valamint az irodalmi áttekintés egymást megerősítve bebizonyította, hogy az intézményeknek a számviteli szakirodalomra és tapasztalatokra kell támaszkodniuk, amikor kialakítják az önköltségszámítás rendjét. Az ezzel kapcsolatos hipotézisem, miszerint az állami fenntartású felsőoktatási intézmények önköltségszámítási szabályzata egységes, nem teljesült.

A felsőoktatás finanszírozását szabályozó jogszabály(ok) ismerete és átgondolása, valamint a vizsgálatba bevont önköltségszámítási szabályzatok tartalomelemzése segítségével megállapításra került, hogy az intézmények a teljes költség, illetve önköltség meghatározásában érdekeltek. A kalkulációs lapok ismeretében megállapítható, hogy az elő- és utókalkuláció során is ugyanazon levezetés, séma kerül alkalmazásra.

Az előkalkuláció - ami tulajdonképpen egy költségtervezés - rendkívül bonyolult és komplikált feladat, mert a képzés teljes idejére kell előre megbecsülni a költségeket. Belegondolva egy - 3,5 éves - alapképzésért kért költségterítés összeg megtervezésének folyamatába számos olyan jövőbeni tényezővel és annak változásával kell kalkulálni (például infláció, bérfejlesztés), amely növeli a bizonytalanságot a tervezés megbízhatósága terén. További nehézség a költségtervezéssel kapcsolatban, hogy jogszabályi előírás alapján a hallgató képzési ideje alatt a költségterítés összegén nem lehet változtatni, amely okozhat finanszírozási nehézségeket. Az óvatosság megléte elkerülhetetlen és ebből adódóan nem meglepő, ha olykor előre nem várt költségek fedezetét is be kell tervezni a meghirdetendő költségterítés összegébe.

Az előkalkuláció eredménye tulajdonképpen a költségtervezés lépéssorozatán keresztül a képzésért kért „eladási ár”. A statisztikai vizsgálatokból kiderült, hogy az intézmények a „piaci keresletet” is figyelemmel kísérik, a felsőoktatási intézmények között zajló „tandíjversenyhez” alkalmazkodnak, amikor a képzésekért kért költségterítés összegét meghatározzák.

Ezen jogszabályi kötöttségek mellett, mondhatni nincs más választása az intézményeknek, mint hogy az előkalkuláció során a piaci igényekhez is igazodó, meghirdetett költségtérítés összegét egy nagyvonalú becsléssel kalkulálják. Jelenleg az tapasztalható, hogy az önköltségszámítás nem tölti be azt a szerepet, amelyet a vállalkozói szektorban betölt, mert a finanszírozási előírások, a differenciált normatíva keretsávok és a versenyhelyzet kiéleződése ezt nem teszi lehetővé illetve feltételezhető módon nem is kötődik hozzá érdekelttség.

Meggyőződésem, hogy amíg a finanszírozási rendszer a jelenlegi differenciált normatíva keretsávokkal megállapított alaptámogatás összegén alapul és a beiratkozott hallgatók költségtérítésének összegén nem lehet változtatni a képzésük ideje alatt, addig az előkalkuláció megmarad ezen a nagyvonalú és olykor pontatlan szinten.

A fenntarthatóság és működési kockázatok csökkentése érdekében jelen körülmények között az utókalkuláció szerepének fontosságát kellene előtérben helyezni. Az utókalkuláció a nyomkövetés eszközeként szolgálva, kimutatja a ténylegesen felmerülő költségek viszonylatában, hogy mennyi egy képzésnek 1 hallgatóra vetített tényleges önköltsége. Kiemelten fontosnak tartom, hogy míg az előkalkulációnak elegendő a teljes önköltségre fókuszálni, addig ezen utókalkuláció esetén érdemes lenne az önköltség összes szintjét végig követni. Az utókalkulációs során nagy jelentősége lenne annak, ha nemcsak a teljes önköltség kerülne számszerűsítésre, hanem a fel nem osztható, közvetett költségek nélküli vállalati szektorban alkalmazott kalkulált közvetlen vagy szűkített önköltség is megjelenne. Ezen önköltségszint mutathatja meg, hogy mennyibe került az adott képzésen 1 félév 1 hallgatóra vetítve, amelyet a költségtérítés összegéhez viszonyítva fedezeti összeg, fedezeti pont számítására ad lehetőséget. A valós önköltség ismerete mellett optimális képzési portfólió meghatározása és kialakítása is elérhető lenne.

A tudatos költséggazdálkodás, önköltségszámítás és utólagos elemzések a jelenleg zajló modellváltással egyre kritikusabb területévé lépnek elő a felsőoktatási működésnek. A hallgatói létszám csökkenése egyre kiélezettebb versenyhelyzetet teremt. A vezetői döntéstámogatásban nagy szerepe van a költségek tervezésének, ismeretének, terv-tény összehasonlításoknak és különböző döntés támogató számviteli és kontrolling eszközök alkalmazásának.

A nemzetközi szakirodalmi, tapasztalati ajánlásokkal ellentétben a magyarországi állami fenntartású felsőoktatási intézmények hagyományos költségfelosztási elveket alkalmaznak a képzések önköltségszámításában. A kutatás rávilágított, hogy a jogszabályi előírásokhoz, a normatíva keretsávokhoz történő alkalmazkodás a költségfelosztás költségviselő-elv alapján történő felosztását indokolja. Ezen költségfelosztás kivitelezésére a hagyományos költségfelosztási elveken alapú pótlékoló és egyszerű osztókalkulációs módszerek alkalmasak.

4.2. Kutatási eredményekből származó javaslatok

A meghirdetésre kerülő költségtérítések vizsgálatából kiderült, hogy a FOSZK képzés esetén ezen önköltségek a differenciált normatíva keret maximum értéke felé csoportosulnak, ami árulkodó jele annak, hogy a rendelkezésre álló, 200 000 Ft-os maximum önköltség nagyság alacsonynak bizonyul. Még inkább átgondolandó az emelés igénye, ha figyelembe vesszük a FOSZK és alapképzés átjárhatóságát és ezzel kapcsolatosan felmerülő közel azonos tudásszint nyújtásának kérdését.

Javaslat a differenciált normatíva keretösszegek folyamatos monitoringjára vonatkozóan: **Intézményi adatszolgáltatás és igényfelmérés figyelembevétele mellett a normatíva maximumok időközi felülvizsgálata, kiemelt figyelmet fordítva a FOSZK képzés maximum összegének meghatározására.**

A felsőoktatás, mint alágazat speciális helyzete és nehézségei miatt szükséges lenne egy általános és speciális megfontolásokat tartalmazó szakmai útmutatóra, amely támogatná az intézményeket az önköltségszámítás rendszerének továbbfejlesztésében. Eme útmutató segítségével lehetne az intézményeknek nem csak egy szabályzat erejéig, hanem a költségfelosztás módszereire, elveire vonatkozóan is. Szükségesnek tartanám a szabályzat általános alaki és tartalmi elemeire vonatkozóan is egy részletes leírást, ezzel biztosítva az intézmények között az egységességet és megbízhatóságot. Továbbá kiemelten szükségesnek vélem, hogy készüljön egy tételes, kalkulációs levezetés, séma az önköltség meghatározására vonatkozóan, amelyben ok okozati viszonyokra, vetítési alapokra is kitérnének. Véleményem szerint ez a folyamat csak úgy mehet végbe, ha a felsőoktatási intézmények és hozzáértő érintettek is bevonásra kerülnek ebbe a folyamatba. Így érhető el, hogy egy olyan költségfelosztási elvekre épülő kalkulációs séma készüljön, amely a gyakorlatban is alkalmazható, hiszen tükrözi a valóság összetettségét és nehézségeit.

Javaslat az önköltségszámítás rendjének kialakítására vonatkozóan: **Fenntartói támogatással és intézményi összefogással egy általános és speciális elvárásokat, tartalmi elemeket tartalmazó útmutató létrehozása az önköltségszámítás rendjére vonatkozóan.**

Az önköltségszámítási szabályzatokból kiderült, hogy nincs egységes metódus a képzések teljes önköltségének meghatározására, tartalmára vonatkozóan. Önköltségszámítási szabályzat szempontjából vezető intézmények foglalkoznak a nem költségként elszámolandó, de a gazdálkodás szempontjából kiadásként felmerülő tételek kezelésével is, amely problémakör a költségtervezés összetettségére hívja fel a figyelmet.

Javaslat a teljes önköltség tartalmi pontosítására vonatkozóan: **A finanszírozás alapjául szolgáló képzési önköltség tételeinek jogszabályi szintű meghatározása, ezzel is segítve az intézményeket a képzések teljes önköltségek kialakításában.**

A jogszabályi szigorítás, miszerint nem lehet a képzési idő alatt a költségtérítés összegén változtatni, nagyban hozzájárul a költségtervezés pontatlanságához, a finanszírozási bizonytalanságok és kockázatok felmerüléséhez. Meghatározott mértékű tandíj változtatási lehetőség kialakítása célszerű lenne, amely hallgatói oldalról is ösztönzőleg szolgálhatna, ezzel is csökkentve a lemorzsolódást, szorgalmazni a normál képzési időben történő képzés befejezését.

Javaslat a fenntarthatóság és működési, finanszírozási kockázatok mérséklése érdekében: **Meghatározott időközönként meghatározott mértékű költségtérítés díj módosítási lehetőség biztosítása.**

4.3. A felsőoktatási intézmények modellváltása kapcsán kijelölhető új kutatási irány

A kutatásból megállapítható, hogy jelenleg alkalmazott önköltségszámítási módszerek ellátják a feladatukat, azonban további kérdésként merül fel, hogy a nemzetközi gyakorlat példájára lenne-e előrelépés a módszertani megújulás tekintetében. Véleményem szerint az állami intézményekre vonatkozó jogszabályi előírások, a jelenlegi finanszírozási jogszabályok az előkalkuláció során alkalmazott költségtervezést, költségfelosztást gúzsba kötik, és változásra, előre lépésre nem alakul ki hajlandóság. Azonban a jelenleg (2021) is zajló felsőoktatási modellváltás előtérbe helyezheti egy kifinomultabb és pontosabb költségmegfigyelési rendszer kialakításának igényét.

A modellváltás útjára lépett intézmények esetén az állam fenntartói szerepe megszűnik, és egy vagyongazdálkodási alapítvány lép az állam helyére. Az alapítvány illetve az azt irányító kuratórium fogadja el az intézmény szervezeti és működési szabályzatát, éves beszámolóját, költségvetését, intézményfejlesztésre és vagyongazdálkodásra irányuló terveit. Az átalakulással a piaci szemlélet, a piaci gondolkodás megjelenik a felsőoktatási intézmények gazdálkodásában. A merev, bürokratikus adminisztratív rendszert egy rugalmasabb szabályozási környezet váltja fel, amely megteremthet egy, a piaci igényekhez igazodó intézményi működést. Nemzetközi téren versenyképes oktatás kialakítása rugalmasabb keretek között valósulhat meg. Az oktatók és dolgozók számára egy változásra és fejlődésre ösztönző teljesítmény- és javadalmazási rendszer alakítható ki. A rugalmasabb finanszírozás mellett a jogszabályi és szervezeti környezetben bekövetkezett változások az oktatás minőségének és a kutatások eredményességének növekedését eredményezheti (DERÉNYI 2020).

A vizsgálatban bevont intézmények közül a Budapesti Corvinus Egyetem 2019. július 1-jével, a Miskolci Egyetem, a Soproni Egyetem, a Széchenyi István Egyetem 2020. augusztus 1-jével, míg a Szent István Egyetem 2021. február 1-jével lépett az átalakulás útjára. A Budapesti Gazdasági Egyetem, a Debreceni Egyetem, A Dunaújvárosi Egyetem, az Óbudai Egyetem, a Pannon Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem és a Szegedi Tudományegyetem modellváltása előkészületi stádiumban van, várható átalakulásuk 2021. ősze.

A vállalati menedzsment szemlélet kialakulása a felsőoktatási intézmények esetén megjelenik, így a vállalati szektorban alkalmazott költségtudatosság, költségfegyelem a jövőben elkerülhetetlen lesz. Természetesen a jelenlegi átalakulás fókuszja nem az önköltségszámítás területére irányul, de pár év múlva elkerülhetetlen lesz a költségek tervezésének, megfigyelésének, csoportosításának és felosztásának egy sokkal nagyobb tudatosságot kialakítani az intézmények fenntarthatósága és fejlesztésének érdekében.

Új kutatási irány: A jelen aktualitásait szem előtt tartva a modellváltással érintett intézményeket venném először vizsgálat alá. Az átalakulással, a vállalati menedzsment szemlélet ösztönöz-e tudatosabb költségmegfigyelést, rendszerezést, modernebb elvekre épülő önköltségszámítás alkalmazását? A kérdéskör vizsgálatához szükséges lesz mélyinterjúk alkalmazása, amelyekkel egyes intézmények hozzáállása, véleménye, felkészültsége feltérképezésre kerül.

Felvetések: A modellváltó intézményeknek változtatnak-e az önköltségszámítás metódusán? Éltre hív-e ez az átalakulás tudatosabb önköltségszámítást?

5. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

A kutatási munka elsődleges célja a magyarországi állami fenntartású felsőoktatási intézmények képzésire vonatkozóan az önköltségszámítás szabályozottságának és módszertani hátterének feltérképezése, a hiányosságok beazonosítása volt. Az értekezés megírása alatt a figyelmem a felsőoktatási intézmények által használt önköltségszámítási metódus, a tandíj értékének meghatározására irányult.

A kutatás eredményei a következők:

1. Statisztikai módszerekkel (asszociációs kapcsolatok feltárása) bizonyítást nyert, hogy a nagyobb hírnévvel rendelkező, a hallgatók körében népszerűbb felsőoktatási intézmények a differenciált normatíva keretsávok felső határán állapítják adott képzési területre vonatkozóan a tandijaikat.
2. Statisztikai módszerekkel (varianciaanalízis) bizonyítást nyert, hogy szignifikáns összefüggés igazolható a költségtérítés összege és az intézmény regionális elhelyezkedésének vizsgálata esetén a gazdaságtudományi képzési területen.
3. Statisztikai módszerekkel (lineáris trend vizsgálatok) bizonyítást nyert, hogy a jelentkezések változásának tendenciája és az önköltségek változásának tendenciája között kapcsolat mutatható ki egy kiválasztott tudományterületen. A gazdaságtudományi képzési terület alapképzéseinél egyértelműen kimutatható, hogy az intézmények az önköltségek meghatározásakor figyelemmel kísérik a jelentkezések változásának trendjeit.
4. A jogszabályi ismeret és az önköltségszámítási szabályzatok tartalomelemzése rávilágított, hogy nincs egységes önköltségszámítási rend az állami fenntartású felsőoktatási intézményeknél, holott jogszabályi kötelezettség annak kialakítása.
5. Az önköltségszámítási szabályzatok tartalomelemzése bebizonyította, hogy az intézmények különböző tartalmú és nagyságú költség- és kiadástételek figyelembe vételével tervezik a képzésük teljes önköltségét.

6. IRODALOMJEGYZÉK

1. ANTAL, L. (1976): A tartalomelemzés alapjai, Megvető Könyvkiadó, Budapest.
2. BABBIE, E. (2017): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassi Kiadó, Budapest
3. BOSNYÁK, J. – GYENGE, M. – PAVLIK, L. – SZÉKÁCS, P. (2010): Vezetői számvitel, Saldo Kiadó, Budapest
4. DERÉNYI, A. (2020): Az intézményi működési keretek átalakítási kísérletei a magyar felsőoktatásban, *Educatio*, vol 29, no. 1., pp. 64–77.
5. FREEDMAN, D. – PISANI, R. – PURVES, R (2005): Statisztika, Typotex Kiadó, Budapest
6. HUNYADI, L. – MUNDRUCZÓ, G. – VITA, L (2000): Statisztika, Aula Kiadó, Budapest
7. ITELSON, L. B. (1967): Matematikai és kibernetikai módszerek a pedagógiában, Tankönyvkiadó, Budapest
8. KARDOS, B. – SISA, K.A. – SZEKERES, B. – VERESS, A. (2016): Vezetői számvitel elmélet, módszertan, Saldo Kiadó, Budapest
9. KRIPPENDORFF, K. (1995): A tartalomelemzés módszertanának alapjai, Balassi Kiadó, Budapest
10. MAJOROS, P. (2004): A kutatómódszertan alapjai, Perfekt Zrt, Budapest
11. NORTHCOTT, R. (2008). Can ANOVA measure causal strength? *The Quarterly Review of Biology*, vol. 83(1), pp. 47–55.
12. SIKLÓSI, Á. – SISA, K. A. (2017): Innováció és fenntarthatóság a hazai számviteli felsőoktatásban, *Controller Info*, vol. 5, no. 3, pp. 42-50.
13. SISA, K. A. – SZIJÁRTÓ, B. – TANGL, A. (2018): A felsőoktatás szerepe a regionális vidékfejlesztésben A FALU XXXIII évfolyam 1. szám, pp. 35-42. 8p.,
14. SZIJÁRTÓ, B. – FÖRDŐS, F. (2018): Gazdaságtudományi képzést nyújtó felsőoktatási intézmények összehasonlítása a felvételi statisztikák, a lemorzsolódás és az önköltség adatok tükrében, *Közgazdász Doktoranduszok és Kutatók IV. Téli Konferenciája: Konferenciakötet Budapest*, pp. 390-397. 121.
15. SZIJÁRTÓ, B. – FÖRDŐS, F. – SISA, K. (2018) : A magyarországi gazdaságtudományi képzést nyújtó felsőoktatási intézmények összehasonlítása: a felsőoktatási intézmények önköltség-számítási módszertanának és nehézségeinek felmérése, In: Anita, Tangl (szerk.) *Gazdálkodás- és szervezéstudomány: Új kihívások az elméletben és gyakorlatban. Tudományos konferencia a Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola alapításának 25. évfordulója alkalmából: Előadások összefoglalói Gödöllő, Magyarország, Szent István Egyetem Egyetemi Kiadó*, p. 116
16. WAGNER, W. E. (2013). *Using IBM® SPSS® Statistics for Research Methods and Social Science Statistics (Fourth Edi)*. Sage Publications.
17. 2000. évi C törvény a számvitelről
18. 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról
19. 4/2013 (I.11) Kormányrendelet az államháztartás számviteléről
20. 389/2016. (XII.2.) Kormányrendelet a felsőoktatási intézmények alaptervékenységének finanszírozásáról

7. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓK

Cikk

1. TÓTH, R. – KARABASSOV, R. – SISA, K.- **SZIJÁRTÓ, B.** (2020): The effects of education and qualified workforce on improving corporate competitiveness, *ECONOMICS & WORKING CAPITAL* 3-4 : Special Issue pp. 42-52. , 11 p. (2020)
2. TÓTH, R. - SZÜK, K. - **SZIJÁRTÓ, B.** – SISA, K. (2019): The Role of Modern Day Education and Qualified Workforce in Improving Corporate and National Economic Competitiveness, *Polgári szemle: Gazdasági és társadalmi folyóirat* 15 : Special Issue pp. 185-203. , 19 p.
3. TÓTH, R. - SZÜK, K. – SISA, K. - **SZIJÁRTÓ, B.** (2019): Az oktatás és szakképzés szerepe a vállalati (és nemzetgazdasági) versenyképesség növelésében, *Polgári szemle: Gazdasági és társadalmi folyóirat* 15 : 4-6 pp. 36-55., 15 p. (2019)
4. SIKLÓSI, Á. – SISA, K. – **SZIJÁRTÓ, B.** (2018): Cost Accounting in Hungarian Public Higher Education Institutions, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu / Research Papers of Wroclaw University of Economics*, 2018, pp. 278-285., 8 p. ISSN: 1899-3192, e-ISSN: 2392-0041
5. SISA, K. – **SZIJÁRTÓ, B.** – TANGL, A. (2018): A felsőoktatás szerepe a regionális vidékfejlesztésben, *A FALU XXXIII évfolyam* 1. szám, 2018, pp. 35-42. 8p., ISSN: 0237-4323
6. SISA, K. – **SZIJÁRTÓ, B.** – TÚRÓCZI, I. (2018): Az állami felsőoktatási intézmények önköltségszámításának jelenlegi vonásai a teljesítményelvű felsőoktatás fejlesztésének irányvonalai tükrében, *Controller Info* VI. évfolyam, 4. szám, 2018, pp 36-40., 5p., ISSN: 2063-9309
7. SISA, K. – **SZIJÁRTÓ, B.** (2017): Az államháztartási szektor önköltségszámításának sajátos vonásai és aktualitásai, *Számviteli Tanácsadó* 9, 2017, pp 32-36. 5p., ISSN: 2060-4076
8. SISA, K. – **SZIJÁRTÓ, B.** (2016): A: Az önköltségszámítás, mint hatékony vezetéstámogató eszköz a költségvetési szektorban, *Taylor: Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Folyóirat: A virtuális intézet Közép-Európa kutatására közleményei* VIII évfolyam, 1.szám, 2016, pp. 29-36, 7p., ISSN: 2064 - 4361
9. SISA, K. – **SZIJÁRTÓ, B.** (2015): Az önköltségszámítás felértékelődő szerepe a költségvetési szektor belső kontroll mechanizmusának folyamatában, *Controller Info* III. évfolyam, 2. szám 2015, pp 52-56., 5p. ISSN: 2063-9309

10. SIKLÓSI, Á. – SISA, K. – **SZIJÁRTÓ, B.** (2018): Features of cost accounting in Hungarian public higher education institutions: trends of the performance-based development of higher education, Some Recent Research from Economics and Business Studies. Konferencia helye, ideje: Štúrovo, Szlovákia, 2018.01.22-2018.01.23. Komárno: International Research Institute, 2018. pp.54-62., 8 p. ISBN: 978-80-89691-54-8.
11. **SZIJÁRTÓ, B.** – FÖRDŐS, F. – SISA, K. (2018): Comparison Of Hungarian Higher Education Institutions Providing Economics Training - Description Of The Tuition Fee Calculation Methodology And Difficulties Of Higher Education Institutions Business and Management Sciences: New Challenges in Theory and Practice: Conference on the 25th Anniversary of the Doctoral School of Management and Business Administration: Book of Abstracts, Szent István University, Gödöllő, 25-26. Október 2018. pp 116, 1 p., ISBN: 978-963-269-781-9
12. **SZIJÁRTÓ, B.** – FÖRDŐS, F. (2018): Gazdaságtudományi képzést nyújtó felsőoktatási intézmények összehasonlítása a felvételi statisztikák, a lemorzsolódás és az önköltség adatok tükrében
Közgazdász Doktoranduszok és Kutatók IV. Téli Konferencia: Konferenciakötet, Budapest, Magyarország: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2018, pp. 390-397, 8p., ISBN: 978-963-269-768-0
13. SIKLÓSI, Á. – SISA, K. – **SZIJÁRTÓ, B.** (2018): Cost Accounting in Hungarian Public Higher Education Institutions, Global Challenges of Management Control and Reporting Program of Research Symposium, Polanica Zdrój, Poland, 15-17 October 2018.
14. SIKLÓSI, Á. – **SZIJÁRTÓ, B.** – KÁSA, R. – SISA, K. (2015): Determination of service prime cost – a literature review, International Conference on Economics and Business Management: ICEBM 2015. Konferencia helye, ideje: Cluj-Napoca, Románia, 2015.10.20-2015.10.21. Cluj-Napoca: Universitatea Babes-Bolyai, 2015. pp. 75. 1 p.
15. KARDOS, B. – **SZIJÁRTÓ, B.** – TÖRÖK, M. ZS. – VERESS, A. (2013): Üzleti felsőoktatás hallgatóinak motivációi, várakozásai – nemzetközi kitekintés
Felelős társadalom, fenntartható gazdaság: Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából. 1157 p. Konferencia helye, ideje: Sopron, Magyarország, 2013. november 13 Sopron: Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, 2013. pp. 11-20. 10p., ISBN: 978-963-334-144-5